

УДК 001.89:001.2(100)
DOI: 10.24144/2524-0609.2026.58.96-102

Драч Ірина Іванівна
доктор педагогічних наук, професор
директор Інституту вищої освіти НАПН України, м.Київ, Україна
i.drach@ihed.org.ua
<https://orcid.org/0000-0001-7501-4122>

АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ОЦІНЮВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІДКРИТОЇ НАУКИ

Анотація. Проаналізовано документи Європейського дослідницького простору та Європейської асоціації університетів щодо політик і механізмів оцінювання якості дослідницької діяльності університетів на основі принципів і підходів Відкритої науки: European Commission's Action Plan for Research Assessment Reform (2024), Report on Research Assessment (2024), The EUA Open Science Agenda 2025 (2022); European Commission's Action Plan for Research Assessment Reform (2024) та Report on Research Assessment (2024). Аналіз документа Європейської асоціації університетів The EUA Open Science Agenda (2025) показав, що оцінювання досліджень визначено одним з ключових пріоритетів діяльності. В політиці щодо оцінювання досліджень акцентується увага на необхідності поєднання якісних і кількісних методів, яке використовується для оцінки якості та впливу дослідницької діяльності. Критична маса університетів Європи залучена до дискусій щодо розроблення та впровадження більш відповідальних, прозорих і стійких практик оцінювання дослідницької діяльності та кар'єри, в тому числі стимулів та винагород для відкритої науки протягом усього дослідницького процесу. Підходи до оцінювання мають належним чином збалансувати якісну експертну оцінку з кількісними показниками, врахувати контекст і мету оцінювання на основі широких визначень якості та впливу, а також узгоджені з інституційними місіями та цінностями. Аналіз наведених національних планів/програм щодо розвитку відкритої науки в європейських країнах показав, що: спостерігається тенденція трансформації системи оцінювання досліджень від акценту на кількісних показниках ефективності досліджень до використання якісного оцінювання R&D; проблемою для просування відкритої науки в Європейському просторі вищої освіти та Європейському дослідницькому просторі є недостатнє врахування зусиль вчених щодо використання відкритих практик; спостерігається зменшення ваги бібліометричних показників та збільшення ваги оцінювання внеску у відкриту науку та діяльність; для впровадження практик відкритої науки необхідно здійснювати моніторинг цього процесу, оцінюючи (кількісно й якісно) залученість дослідників до відкритої науки, а також виявляючи можливі виклики та бар'єри.

Ключові слова: відкрита наука, дослідницька діяльність університетів, оцінювання.

Актуальність дослідження. Дослідницький процес зазнає суттєвих змін внаслідок цифрових трансформацій та переходу до відкритої науки, що вимагає удосконалення систем оцінювання дослідницької діяльності університетів, розробки критеріїв оцінювання з урахуванням зростання різноманіття дослідницьких практик, дотримання принципів дослідницької доброчесності, досконалості, достовірності, відкритості та повторюваності використання наукових даних і результатів досліджень та ін. Завдання впровадження стандартів відкритої науки та реформування системи оцінювання дослідницької діяльності університетів є пріоритетним як в Європейському просторі вищої освіти, Європейському дослідницькому просторі, так і в системі вітчизняної вищої освіти. Актуальність проблеми імplementації стандартів відкритої науки в Україні посилюється і у зв'язку з необхідністю врахування викликів для системи дослідницької діяльності університетів в умовах післявоєнного відновлення. Саме відкрита наука уможливує підвищення ефективності досліджень за рахунок зменшення дублювання та витрат на створення, передачу та повторне використання даних; підвищення прозорості та якості у процесі підтвердження достовірності результатів досліджень; прискорення передачі знань, сприяння швидшому переходу від досліджень до інновацій; збільшення впливу результатів досліджень на економіку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відкрита наука сформувалася як явище «знизу вгору» або «масове» явище, кероване дослідниками та дослідницькою спільнотою [1]. Деякі зі змін у дослідницькій практиці, які найчастіше рекомендували дослідники, включали відкриту публікацію даних і

коду, відкриту публікацію навчальних матеріалів в Інтернеті та попередню реєстрацію методології дослідження та планів аналізу [2]. Термін «відкрита наука» стосується низки методів, інструментів, платформ і практик, які спрямовані на те, щоб зробити наукові дослідження більш доступними, прозорими, відтворюваними та надійними [3]. Дослідницькі рухи FAIR (відшукуваність, доступність, сумісність, багаторазовість використання даних) створені для спільного надання організованих ресурсів, є інструментами та практиками [4]. Зусилля щодо відкритості мають збільшуватися в масштабах і прагнути до більш амбітної мети. Потрібна екосистема, в якій не тільки відкрито ділитимуться результатами досліджень, але й у якій прозорість пронизує дослідницький процес із самого початку та піддається більш ретельним та спільним дослідженням [5].

Одним із завдань впровадження політики відкритої науки в Україні є реформування системи оцінювання дослідницької діяльності університетів. Саме трансформація національної системи оцінювання досліджень та дослідницької діяльності вчених в Україні визначено одним із шести пріоритетних завдань у «Національному плані щодо відкритої науки» [6]. Розв'язання зазначеного завдання потребує аналізу та узагальнення особливостей реалізації європейськими країнами політики оцінювання дослідницької діяльності університетів в умовах відкритої науки для адаптації європейських практик до національного контексту.

Мета статті: узагальнення ключових пріоритетів Європейської Комісії, Європейської асоціації університетів щодо політики оцінювання дослідницької діяльності університетів в умовах відкритої науки та

визначення особливостей реалізації відповідної політики європейськими країнами.

Методи дослідження: аналіз (для характеристики ключових пріоритетів реформування системи оцінювання якості дослідницької діяльності на основі принципів і підходів відкритої науки в Європейському дослідницькому просторі та Європейському просторі вищої освіти; національних планів щодо відкритої науки в європейських країнах у контексті оцінювання досліджень), синтез й узагальнення (для узагальнення особливостей політик європейських країн щодо оцінювання дослідницької діяльності в умовах відкритої науки).

Виклад основного матеріалу. Реформування системи оцінювання якості дослідницької діяльності на основі принципів і підходів відкритої науки залишається у центрі уваги Європейської Комісії. У 2024 році опубліковано European Commission's Action Plan for Research Assessment Reform [7], який передбачає впровадження десяти зобов'язань, викладених в Agreement on Reforming Research Assessment (ARRA) [8], підвищує різноманітність, прозорість і якість оцінки досліджень по всьому ЄС.

Наведемо ключові компоненти (не вичерпний перелік) плану дій.

Визнання різноманітності. Європейська Комісія інтегрувала визнання різноманітних наукових внесків у програму Horizon Europe, оцінюючи практики відкритої науки, участь громадян і гендерні аспекти. Заявники для участі у програмі повинні врахувати різноманітні досягнення та надати плани управління даними. Висвітлення гендерних аспектів є обов'язковими. Для подання заявок для FP10 Європейська Комісія покращить критерії для того, щоб краще визнавати різноманітні внески та результати і продовжити розвивати Open Research Europe (ORE) як широко доступний відкритий ресурс (*Примітка.* FP10 – десята Рамкова програма з досліджень та інновацій з 2028 по 2034 рік).

Якісна оцінка. Європейська комісія встановила надійний процес рецензування для Horizon Europe, оцінюючи пропозиції на основі «досконалість», «впливу» та «якості та ефективності реалізації». Забезпечується збалансований склад рецензентів з точки зору навичок, досвіду, дисциплін, географічної різноманітності та гендеру. Надалі комісія прагнати покращити відбір рецензентів для FP10 та Horizon Europe та розгляне можливість проведення пілотних проєктів оцінки дослідницьких пропозицій.

Уникнення неналежних метрик. Європейська комісія підтримала Декларацію Сан-Франциско про оцінку досліджень (DORA) і відмовилася від використання імпаکت-факторів журналів (JIF) та престижу журналів в оцінках Horizon Europe. Надаються вказівки рецензентам щодо ігнорування JIF і створення Open Research Europe з метриками на рівні статей. У майбутньому комісія прагнати покращити ключові шляхи впливу для FP10, щоб забезпечити відповідальне використання кількісних показників, уникнувши залежності від JIF і h-індексу.

Уникнення рейтингів. Європейська комісія уникає використання організаційних рейтингів в оцінках дослідницьких пропозицій.

Зобов'язання щодо ресурсів. Європейська комісія зобов'язується надавати як матеріальні, так і фінансові ресурси ініціативам, таким як Коаліція з удосконалення оцінювання досліджень (CoARA). Фінансова підтримка надається через програму Horizon Europe для підтримки інституційних змін і проєктів, що відповідають цілям реформ.

Розроблення критеріїв та інструментів. Готую-

чись до наступної рамкової програми (FP10), Європейська комісія перегляне та удосконалив критерії оцінювання досліджень, інструменти та процеси, щоб відповідати принципам ARRA. Мета полягає в тому, щоб розробити інструменти оцінювання, які точно відображають якість і вплив досліджень, відходячи від традиційних метрик, які можуть не охоплювати весь обсяг наукової роботи.

Підвищення обізнаності. Європейська комісія надаватиме чіткі та детальні вказівки заявникам і рецензентам щодо нових критеріїв і процесів з особливим акцентом на практиках відкритої науки та гендерній рівності. Програми навчання будуть спрямовані на вирішення проблеми несвідомих упереджень і підвищення розуміння важливості різноманітних внесків.

Обмін практиками. Європейська комісія бере участь та співгодує у різних ініціативах, таких як Робоча група G7 з відкритої науки та Глобальна дослідницька рада, щоб сприяти глобальному діалогу щодо покращення оцінки досліджень. Ці зусилля включають організацію тематичних діалогів з відкритої науки та дослідницької досконалість, внесок у діяльність робочих груп, орієнтованих на відповідальну оцінку досліджень, та співпрацю з Європейською хмарою відкритої науки для підтримки обміну даними та розвитку інфраструктури.

Комунікація прогресу. Європейська комісія регулярно надаватиме оновлення щодо дотримання принципів ARRA та ефективності реформ.

Оцінка та покращення. Для покращення практик оцінювання досліджень Європейська комісія зобов'язується використовувати підходи, засновані на доказах. Це передбачає фінансування проєктів, які пілотують нові практики, збирають докази та підтримують обмін даними та розроблення показників оцінювання досліджень. Комісія буде визначати нові дії, необхідні для подальшого покращення оцінювання досліджень.

У звіті Європейської комісії щодо оцінювання досліджень Report on Research Assessment [9] (далі – Звіт) охарактеризовано внесок 30 проєктів, фінансованих через Horizon 2020 та Horizon Europe, у розуміння та здійснення реформи оцінювання досліджень. У Звіті підсумовано прогрес та перспективні практики у сфері навичок, реформування оцінювання досліджень і діяльності з досліджень та інновацій (R&I) у межах проєктів Horizon 2020 «Наука з і для суспільства» (SwafS), що підтримують Європейські університетські альянси (далі – альянси). Цей звіт є першим, який зафіксував внесок проєктів, що фінансуються ЄС, у сферу оцінювання наукових досліджень з моменту публікації Agreement on Reforming Research Assessment [8] у 2021 році. У ньому представлено огляд доказів, пов'язаних із практиками, які наразі впроваджені, на основі перших і проміжних заходів та результатів.

Підхід до реформи практик оцінювання досліджень ґрунтується на принципах, закріплених в Agreement on Reforming Research Assessment [8]. Це принципи: етика та добросовісність; свобода та автономія; незалежність і прозорість; зосередження на якості та важливості рецензування; визнання впливів; визнання різноманітності дослідницької діяльності та результатів; критерії та процеси, що враховують різноманітність дисциплін, типів досліджень і етапів кар'єри; гендерна рівність, рівні можливості та інклюзивність. У Звіті [9] ідентифікуються відповідні заходи та результати, проаналізовано їх роль у сприянні широким культурним змінам, що лежать в основі руху до реформованої оцінки досліджень, за-

пропоновано перспективні практики та визначено потенціал для подальшої роботи в цій галузі.

Узагальнення результатів проєктів, представлених у Звіті, дало змогу авторам сформулювати рекомендації:

- для *Європейської Комісії*: розглянути можливість запропонувати нові моделі взаємної та зовнішньої підтримки для організаційних змін в альянсах відповідно до їхніх потреб;

- для *альянсів*: брати участь у спільному тестуванні нових рамкових оцінок, які були розроблені, та систематично звітувати про результати, щоб забезпечити користь для ширшого кола установ з подальшими діями щодо ширшого впровадження;

- для *організацій, що здійснюють наукові дослідження (RPOs)*: почати з того, щоб зробити реформу оцінювання наукових досліджень інституційним стратегічним пріоритетом і інвестувати в зміну культури, розбудову потенціалу та партнерства для забезпечення впровадження.

Оцінювання досліджень визначено одним з ключових пріоритетів діяльності European University Association, про що зазначено у документі The EUA Open Science Agenda 2025 [10]. У цьому документі оцінювання дослідження визначено як поєднання якісних і кількісних методів, яке використовується для оцінки якості та впливу дослідницької діяльності. Інституційний підходи до оцінювання зазвичай мають використовуватися для прийняття рішень щодо найму, просування по службі та розподілу фінансування.

У 2025 році критична маса університетів Європи буде залучена до дискусій щодо розроблення та впровадження більш відповідальних, прозорих і стійких практик оцінювання дослідницької діяльності та кар'єри, в тому числі стимулів та винагород для відкритої науки протягом усього дослідницького процесу. Університети поділяться досвідом роботи над підходами до оцінювання, які мають належним чином збалансувати якісну експертну оцінку з кількісними показниками, врахувати контекст і мету оцінювання на основі широких визначень якості та впливу, а також узгоджені з інституційними місіями та цінностями.

Перегляд практики оцінювання є складним і поступовим процесом. Результати EUA показали, що університети бачать складність реформи оцінювання наукових досліджень як головну перешкоду для зміни підходу до оцінювання.

Основні виклики:

- необхідність збалансованих підходів до оцінювання. Покращений баланс між якісною експертною оцінкою та кількісними показниками необхідний для розроблення та впровадження підходів до оцінювання, зосереджувачись на оцінюванні дослідницької діяльності та кар'єри з метою підвищення академічної культури. Важливим механізмом для розв'язання зазначеного завдання є розроблення нових та відповідальних практик, які стимулюють і винагороджують відкритий доступ до наукових результатів і просувають відкрити науку протягом усього дослідницького процесу;

- розбіжності в спроможності вдосконалювати інституційні підходи до оцінки дослідження. Університети по всій Європі не мають рівних можливостей чи однакової здатності переглядати та змінювати свої підходи до оцінювання. Довгострокові тенденції нерівномірного рівня державного фінансування та автономії перешкоджають створенню рівних умов, формуючи різні стартові точки та впливаючи на можливі подальші шляхи. Процес перегляду суттєво

відрізнятиметься в автономних установах і тих, що працюють у більш централізованих системах: перші можуть стикатися з потенційними недоліками першопрохідників, тоді як другі обмежені своїми вузькими рамками для дій.

Дії EUA для подолання цих викликів:

- *ефективна адвокація*: пропагування відповідального, прозорого і стійкого розвитку практики оцінювання, включаючи заохочення та винагороди для відкритої науки протягом усього дослідницького процесу;

- *сканування горизонту*: забезпечення діяльності EUA як важливого центру знань про ініціативи університету щодо покращення оцінювання в дослідницькій діяльності і кар'єри; ознайомлення із заохоченнями та винагородами Open Science, впливом і перевагами для академічної культури, рівності, різноманітності та інклюзивності;

- *європейська солідарність*: підвищення потенціалу університетів, їх автономії та рівності можливостей розвивати та впроваджувати більш відповідальні підходи до оцінювання; покращення транскордонного обміну практиками оцінювання досліджень;

- *підвищення продуктивності*: підтримка ініціатив, які виникають в академічній спільноті; сприяння підтримці академічного керівництва; підвищення обізнаності, розвиток потенціалу та підтримка університетських ініціатив серед основних зацікавлених сторін (включаючи дослідників на ранніх етапах кар'єри, науково-дослідні організації, дослідницькі фонди та осіб, що приймають політичні рішення).

Проаналізуємо, яким чином проблема удосконалення оцінювання дослідницької діяльності відображена в політиках окремих європейських країн, в яких розроблено та реалізуються Національні плани щодо Відкритої науки.

National Plan Open Science Slovakia (2021-2028) [11]. Основні положення щодо оцінювання якості досліджень представлено в розділі Science Evaluation (с.30-34). Зазначено, що оцінювання результатів дослідження – це складний процес, спрямований на моніторинг якості науки, з'ясування, наскільки добре вона виконує свою місію в суспільстві, порівняння ефективності установ, команди чи вчених та допомогу при розподілі фінансових коштів для сприяння належній практиці та підвищенню досконалості досліджень.

Оцінювання якості дослідження має багато трудностей. Однією з них є сама природа дослідження, подолання кордонів відомого і невідомого, що часто унеможливує досягнення чіткого висновку про майбутній вплив дослідження. Ще одна проблема – кадри: якісне оцінювання шляхом рецензування вимагає наявності груп незалежних експертів, які мають освіту та досвід роботи в конкретних дисциплінах. З іншого боку, технічно можливо вимірювати кількісні показники, такі як кількість публікацій і посилань, що здається більш об'єктивним, ніж рецензування. Тому бібліометричні індикатори використовуються як основа у науці. Однак бібліометричні системи стикаються з критикою через те, що вони недостатньо враховують обмеження кількісної оцінки, необхідність професійної інтерпретації метрик, контекст цитування та відмінності між дисциплінами. Бібліометричні системи також не враховують доступність результатів, оперативність, прозорість і підвищену відтворюваність, які пропонує відкрита наука, хоча ці характеристики, безсумнівно, сприяють належній практиці досліджень.

Перевага цитування публікації у виданнях з відкритим доступом може сприяти відкритості серед

науковців. Однак, система оцінювання науки в Словаччині не враховує заслуг щодо використання відкритих практик, що не спонукає вчених до відкритості. Усвідомлення того, що система оцінювання є однією з основних перешкод, які заважають швидшому впровадженню відкритого доступу та відкритої науки, знаходить відгук і на європейському рівні. Разом із цим звучить аргумент про те, що якщо науковці мають змінити свою поведінку та культуру наукової комунікації, то установи та грантові агенції також повинні змінити своє бачення оцінювання науки. У 2017 році The Open Science Working Group on Rewards/Recognition, яка займається винагородами та визнанням, підготувала рекомендацію щодо оцінювання дослідників у сфері досліджень та інновацій (R&D) [12] у Європі за критеріями Open Science Career Assessment Matrix (OS-CAM), що дає змогу комплексно оцінювати внесок дослідника чи викладача університету.

У Національному плані щодо відкритої науки наведений SWOT аналіз впровадження Відкритої науки у Словаччії. До *слабких сторін* у контексті оцінювання досліджень віднесено традиційну систему оцінювання наукових публікацій та акцент на кількісних показниках ефективності досліджень, до можливостей – використання якісного аспекту оцінки R&D.

Одним із стратегічних напрямків, які визначають розвиток відкритої науки в Словаччині на 2021–2028 роки є оцінювання досліджень та розробок відповідно до принципів відкритої науки.

National Research Program 2021-2027. Italian National Plan for Open Science 2021-2027 [13, с.12-13].

Основними цілями оцінювання досліджень визначено наступні:

- зробити процеси оцінювання та дані, на яких вони базуються, більш прозорими;
- зробити критерії оцінювання більш надійними та стійкими шляхом включення всіх перевірених результатів дослідження та зменшення впливу бібліометричних показників, що стосуються видавництва;
- запровадити критерії оцінювання, які заохочують співпрацю між установами дослідниками;
- публікувати у відкритому доступі ті результати досліджень, які підлягають оцінюванню;
- застосовувати форми відкритої експертної перевірки до всіх національних заходів з оцінювання;
- розробити системи, що гарантують публічну доступність даних про цитування наукової літератури;
- забезпечити Італію національною розподіленою інфраструктурою на основі взаємозв'язку наявних відкритих архівів, щоб забезпечити основу Реєстру досліджень.

Для оцінювання досліджень надаються такі рекомендації:

- змінити правила подання дослідницької продукції для національних процесів оцінювання; вимагати зберігання в архіві відкритого доступу всіх публікацій, які підлягають оцінюванню;
- розширити критерії оцінювання шляхом зменшення ваги бібліометричних показників (фактор впливу, індекс) та шляхом відповідного оцінювання внеску у відкриту науку та діяльність з реалізації третьої місії університетів відповідно до еволюції цих критеріїв в ERA;
- розробити із залученням наукових спільнот нові критерії оцінювання впливу наукових результатів;
- створити національний реєстр досліджень;
- дотримуватись принципів Декларації DORA, узгоджуючи методи оцінювання.
- адаптувати критерії оцінювання досліджень шляхом включення виробництва та захисту FAIR-

даних і відповідних сервісів до переліку результатів, що підлягають оцінюванню;

– визнати та винагороджувати належну практику відкритої науки як критерії оцінювання діяльності щодо реалізації третьої місії, зокрема на рівні наукових або академічних установ.

Open Science NL Work programme 2024-2025 [14]. У розділі 4.3. Monitoring and evaluation (с.27) зазначено, що Уряд Нідерландів здійснює значні інвестиції, щоб прискорити впровадження відкритої науки. Одним із завдань є регулярний моніторинг, оцінювання та звітування щодо прогресу відкритої науки в Нідерландах. Діяльність з моніторингу та оцінювання (M&E), така як вимірювання рівня якості публікацій з відкритим доступом або оприлюднених дослідницьких наборів даних та програмного забезпечення, є важливою для оцінювання та звітування про поступ (відстеження впровадження практик та ініціатив відкритої науки у часі). Крім того, моніторинг та оцінювання сприяють підзвітності та прозорості в реалізації відкритої науки.

Open Science NL Work programme 2024-2025 (далі – Програма) фінансує пілотний проект, спрямований на створення надійної та контекстно-специфічної основи для національної системи моніторингу та оцінювання (M&E) відкритої науки. M&E охоплює результати досліджень у сфері відкритої науки в широкому сенсі (публікації з відкритим доступом, а також матеріали конференцій, розділи книг, дослідницькі дані, програмне забезпечення, творчі роботи, політичні звіти тощо) і передбачає звітування на організаційному рівні (організація-фінансист, наукова установа тощо). Окрім оцінки результатів, механізм моніторингу має аналізувати впровадження практик відкритої науки, оцінюючи (кількісно й якісно) залученість дослідників до відкритої науки, а також виявляючи можливі виклики та бар'єри. У межах реалізації Програми планується проведення консультацій на національному рівні та обговорення результатів з ключовими міжнародними учасниками для досягнення консенсусу щодо основного набору надійних і контекстно-специфічних показників відкритої науки, що включатимуть збалансований набір відповідальних кількісних і якісних метрик. Кількісні показники, які використовуватимуться та створюватимуться в межах цієї Програми, мають бути відкрито доступними як (мета)дані. Очікуваним результатом Програми є напрацювання рекомендацій щодо наступних кроків з створення національної системи M&E для відкритої науки.

Узагальнюючи основні положення проаналізованих документів щодо реформування системи оцінювання якості дослідницької діяльності на основі принципів і підходів відкритої науки, національних планів/програм щодо розвитку відкритої науки можна зробити наступні висновки:

- оцінювання результатів дослідження – це складний процес, спрямований на моніторинг якості науки, розуміння місії науки в суспільстві; можливість порівняння ефективності досліджень на рівні установ, команди чи окремих вчених та врахування результатів досліджень при виділенні коштів для фінансування досліджень;
- кількісне оцінювання результатів дослідження, з одного боку, є більш об'єктивним, ніж якісне (експертне рецензування). З іншого боку, таке оцінювання недостатньо враховує обмеження кількісної оцінки, відмінності між дисциплінами, необхідність професійної інтерпретації метрик, а також не враховує доступність результатів, оперативність, прозорість і підвищену відтворюваність, які пропонує відкрита

наука, хоча ці характеристики, безсумнівно, сприяють належній практиці досліджень;

– складність якісного оцінювання полягає у самій природі досліджень: дослідження спрямовані на подолання кордонів відомого і невідомого, що часто унеможливує досягнення чіткого висновку про майбутній вплив дослідження. Ще однією проблемою якісного оцінювання є наявність груп незалежних експертів, які мають освіту та досвід роботи в конкретних дисциплінах;

– для покращення практик оцінювання досліджень Європейська комісія зобов'язується використовувати підходи, засновані на доказах. Це передбачає фінансування проектів, які пілтують нові практики, збирають докази та підтримують обмін даними та розроблення показників оцінювання досліджень.

Аналіз наведених національних планів/програм щодо розвитку Відкритої науки в європейських країнах показав, що:

– спостерігається тенденція трансформації системи оцінювання досліджень від акценту на кількісних показниках ефективності досліджень до використання якісного оцінювання R&D;

– проблемою для просування відкритої науки в Європейському просторі вищої освіти та Європейському дослідницькому просторі є недостатнє врахування зусиль вчених щодо використання відкритих практик, незважаючи на наявні механізми щодо комплексного оцінювання внеску дослідника чи викладача університету, наприклад, Open Science Career Assessment Matrix (OS-CAM);

– спостерігається зменшення ваги бібліометричних показників (фактор впливу журналів, індекс цитування) та збільшення ваги оцінювання внеску у відкриту науку та діяльність;

– для впровадження практик відкритої науки необхідно здійснювати моніторинг цього процесу, оцінюючи (кількісно й якісно) залученість дослідників до відкритої науки, а також виявляючи можливі виклики та бар'єри.

Проведений аналіз ключових пріоритетів Європейської Комісії, Європейської асоціації університетів та національних політик європейських країн щодо оцінювання дослідницької діяльності університетів в умовах відкритої науки дозволив визначити наступні особливості:

– доповнення кількісних показників при розробленні/удосконаленні політик і механізмів оцінювання якості дослідницької діяльності університетів на основі принципів і підходів Відкритої науки такими показниками, як: здійснення обміну даними; кількість публікацій, які можна відстежити за допомогою різних альтернативних джерел (соціальні мережі та медіа); кількість проектів громадянської науки; відсоток дослідників у програмах громадянської науки;

відсоток дослідників, які діляться даними; відсоток метаданих; відсоток відкритих публікацій; наявність інституційних репозиторіїв відкритого доступу;

– забезпечення визнання різноманітності дослідницької діяльності та результатів;

– визначення критеріїв, що враховують різноманітність дисциплін, типів досліджень і етапів кар'єри;

– акцентування уваги на забезпеченні гендерної рівності, рівних можливостей та інклюзивності;

– уникнення залежності від імпаکت-фактору журналу та h-індексу дослідників;

– зосередження на якості та важливості рецензування із забезпеченням збалансованого складу рецензентів з точки зору навичок, досвіду, дисциплін, географічної різноманітності та гендеру.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз європейського досвіду реформування системи оцінювання дослідницької діяльності університетів в умовах відкритої науки засвідчує, що ключовою тенденцією є відхід від домінування кількісних бібліометричних показників на користь комплексного, багатовимірного підходу. Європейська комісія та Європейська асоціація університетів наголошують на необхідності поєднання якісної експертної оцінки з відповідальним використанням кількісних індикаторів, врахуванням контексту та місії інституцій, а також визнанням різноманітності наукових внесків. Важливим є те, що у сучасних практиках оцінювання дедалі більшої ваги набувають внесок дослідників у розвиток відкритої науки, прозорість та відтворюваність результатів, соціальний та економічний вплив досліджень, дотримання принципів доброчесності та інклюзивності. Для українських закладів вищої освіти адаптація таких підходів означає необхідність визначення як стратегічного пріоритету реформування системи оцінювання дослідницької діяльності; розроблення нових критеріїв, які враховують відкритість та суспільну значущість досліджень; формування культури відповідального оцінювання, що базується на етиці, прозорості та довірі. Реформування системи оцінювання дослідницької діяльності університетів в Україні має спиратися на кращі європейські практики, але водночас враховувати національний контекст, зокрема виклики післявоєнного відновлення. Це створить умови для підвищення ефективності, конкурентоспроможності та міжнародної інтеграції української науки. Перспективою подальших досліджень вважаємо оцінювання впливу досліджень, яке є основним викликом у сфері досліджень та інновацій у Європі, оскільки цей процес надзвичайно складний і суб'єктивний, передбачає вибір методів оцінювання відповідно до унікального контексту у кожному конкретному випадку.

Конфлікт інтересів. Автор підтверджує відсутність фінансових, особистих чи інших інтересів, що можуть розглядатися як потенційний конфлікт інтересів щодо публікації цієї статті.

Фінансування. Дослідження виконане за відсутності фінансової підтримки з боку будь-яких організацій.

Доступність даних. Це дослідження не передбачає використання додаткових наборів даних.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту не використовувались при написанні цієї статті.

Список використаної літератури

1. Von Schomberg R., Burgelman J.-C., Pascu C., Szkuta K., Karalopoulos A., Repanas K., Schoupe M. Open Science, Open Data, and Open Scholarship: European Policies to Make Science Fit for the Twenty-First Century. *Frontiers in Big Data*. 2019. Vol.2 (43). <https://doi.org/10.3389/fdata.2019.00043>.
2. Prike, T. Open Science, Replicability, and Transparency in Modelling Towards Bayesian Model-Based Demography. In: Jakub Bijak (Ed.). *Towards Bayesian Model-Based Demography*. 2022. P.175–183. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-83039-7>.

- Bertram M.G., Sundin J., Roche D.G., Sánchez-Tójar A., Thoré E.S.J., Brodin T. Open science. *Current biology*. 2023. Aug 7. Vol. 33 (15). P.R792-R797. <https://doi.org/10.1016/j.cub.2023.05.036>
- Wilkinson M.D., Dumontier M., Aalbersberg I.J., Appleton G., Axton M., Baak A., Blomberg N., Boiten J.W., da Silva Santos L.B., Bourne P.E., Bouwman J., Brookes A.J., Clark T., Crosas M., Dillo I., Dumon O., Edmunds S., Evelo C.T., Finkers R., Gonzalez-Beltran A., ... Mons B. The FAIR Guiding Principles for scientific data management and stewardship. *Scientific data*. 2016. Vol.3, 160018. <https://doi.org/10.1038/sdata.2016.18>
- Thibault R.T., Amaral O.B., Argolo F., Bandrowski A.E., Davidson A.R., Drude N.I. (2023). Open Science 2.0: Towards a truly collaborative research ecosystem. *PLoS biology*. 2023. Vol.21 (10), e3002362. <https://doi.org/10.1371/journal.pbio.3002362>
- Розпорядження КМ України від 8 жовтня 2022 р. № 892-р «Про затвердження національного плану щодо відкритої науки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/892-2022-%D1%80#Text>
- European Commission's Action Plan for Research Assessment Reform. URL: <https://www.openaire.eu/european-commissions-action-plan-for-research-assessment-reform>
- Agreement on Reforming Research Assessment. 2022. URL: https://coara.eu/app/uploads/2022/09/2022_07_19_rra_agreement_final.pdf
- Report on Research Assessment. URL: https://rea.ec.europa.eu/publications/report-research-assessment_en
- The EUA Open Science Agenda 2025. URL: <https://www.eua.eu/publications/positions/the-eua-open-science-agenda-2025.html>
- National Plan Open Science Slovak. URL: <https://eosc.eu/wp-content/uploads/2022/11/National-Strategy-for-Open-Science-2021-2028.pdf>
- European Commission. Evaluation of Research Careers Fully Acknowledging Open Science Practices: Rewards, incentives and/or recognition for researchers practicing Open Science. 2017. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/47a3a330-c9cb-11e7-8e69-01aa75ed71a1>
- Italian National Plan for Open Science. 2021. URL: https://www.mur.gov.it/sites/default/files/2023-01/PNSA_2021-27_ENG.pdf
- Open Science NL Work programme 2024–2025. 2024. URL: https://www.openscience.nl/sites/open_science/files/media-files/Work%20programme%202024-2025_0.pdf

References

- Von Schomberg, R., Burgelman, J.-C., Pascu, C., Szkuta, K., Karalopoulos, A., Repanas, K., & Schoupe, M. (2019). Open Science, Open Data, and Open Scholarship: European Policies to Make Science Fit for the Twenty-First Century. *Frontiers in Big Data*, 2 (43). <https://doi.org/10.3389/fdata.2019.00043>.
- Prike, T. (2022). Open Science, Replicability, and Transparency in Modelling Towards Bayesian Model-Based Demography. In: Jakub Bijak (Ed.). *Towards Bayesian Model-Based Demography* (pp.175–183). <https://doi.org/10.1007/978-3-030-83039-7>
- Bertram, M. G., Sundin, J., Roche, D. G., Sánchez-Tójar, A., Thoré, E. S. J., & Brodin, T. (2023). Open science. *Current biology*, 33 (15), R792–R797. <https://doi.org/10.1016/j.cub.2023.05.036>
- Wilkinson, M.D., Dumontier, M., Aalbersberg, I.J., Appleton, G., Axton, M., Baak, A., Blomberg, N., Boiten, J.W., da Silva Santos, L.B., Bourne, P.E., Bouwman, J., Brookes, A.J., Clark, T., Crosas, M., Dillo, I., Dumon, O., Edmunds, S., Evelo, C.T., Finkers, R., Gonzalez-Beltran, A., ... Mons, B. (2016). The FAIR Guiding Principles for scientific data management and stewardship. *Scientific data*, 3, 160018. <https://doi.org/10.1038/sdata.2016.18>
- Thibault, R.T., Amaral, O.B., Argolo, F., Bandrowski, A.E., Davidson, A.R., & Drude, N.I. (2023). Open Science 2.0: Towards a truly collaborative research ecosystem. *PLoS biology*, 21 (10), e3002362. <https://doi.org/10.1371/journal.pbio.3002362>
- Rozporiadzhennia KM Ukrainy vid 8 zhovtnia 2022 r. № 892-r «Pro zatverdzhennia natsionalnoho planu shchodo vidkrytoi nauky» [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated October 8, 2022 No.892-r «On Approval of the National Plan for Open Science»]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/892-2022-%D1%80#Text> [in Ukrainian]
- European Commission's Action Plan for Research Assessment Reform. <https://www.openaire.eu/european-commissions-action-plan-for-research-assessment-reform>
- Agreement on Reforming Research Assessment. 2022. https://coara.eu/app/uploads/2022/09/2022_07_19_rra_agreement_final.pdf
- Report on Research Assessment. https://rea.ec.europa.eu/publications/report-research-assessment_en
- The EUA Open Science Agenda 2025. <https://www.eua.eu/publications/positions/the-eua-open-science-agenda-2025.html>
- National Plan Open Science Slovak. <https://eosc.eu/wp-content/uploads/2022/11/National-Strategy-for-Open-Science-2021-2028.pdf>
- European Commission (2017). Evaluation of Research Careers Fully Acknowledging Open Science Practices: Rewards, incentives and/or recognition for researchers practicing Open Science. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/47a3a330-c9cb-11e7-8e69-01aa75ed71a1>
- Italian National Plan for Open Science. (2021). https://www.mur.gov.it/sites/default/files/2023-01/PNSA_2021-27_ENG.pdf
- Open Science NL Work programme 2024–2025. (2024). https://www.openscience.nl/sites/open_science/files/media-files/Work%20programme%202024-2025_0.pdf

Рукопис надійшов: 08.03.2026

Перше рішення: 08.04.2026

Доопрацьовано (раундів: 1): 10.04.2026

Прийнято до друку: 21.04.2026

Опубліковано онлайн: 30.04.2026

Drach Iryna

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Director of the Institute of Higher Education
National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

ANALYSIS OF INTERNATIONAL EXPERIENCE IN IMPLEMENTING RESEARCH ASSESSMENT POLICY IN THE CONTEXT OF OPEN SCIENCE

Abstract. Documents of the European Research Area and the European University Association have been analyzed regarding policies and mechanisms for assessing the quality of universities' research activities based on

the principles and approaches of Open Science: European Commission's Action Plan for Research Assessment Reform (2024), Report on Research Assessment (2024), and The EUA Open Science Agenda 2025 (2022). The European Commission's Action Plan on reforming research assessment systems in line with Open Science principles (2024), Report on Research Assessment (2024). The analysis of the European University Association's document, The EUA Open Science Agenda (2025), revealed that research assessment is a key priority. The policy on research assessment emphasizes the need to combine qualitative and quantitative methods to evaluate the quality and impact of research activities. A critical mass of European universities is engaged in discussions on developing and implementing more responsible, transparent, and sustainable practices for assessing research activities and careers, including incentives and rewards for Open Science throughout the research process. Assessment approaches should appropriately balance qualitative expert review with quantitative indicators, account for the evaluation's context and purpose, use broad definitions of quality and impact, and align with institutional missions and values. The analysis of national plans/programs for the development of Open Science in European countries showed that: there is a trend toward transforming research assessment systems from a focus on quantitative performance indicators to the use of qualitative R&D evaluation; a challenge for advancing Open Science in the European Higher Education Area and the European Research Area is the insufficient recognition of researchers' efforts to apply open practices; there is a decreasing weight of bibliometric indicators and an increasing importance of evaluating contributions to Open Science and related activities; the implementation of Open Science practices requires monitoring of this process, assessing (both quantitatively and qualitatively) researchers' engagement in Open Science, and identifying possible challenges and barriers.

Keywords: Open Science, university research activities, assessment.